

OPRACOWANIA

lektur uzupełniających

Selma Lagerlöf

CUDOWNA PODRÓŻ

TOM I

Streszczenia lektur uzupełniających

Charakterystyki i problematyka

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Selma Lagerlöf

Biografia

Urodziła się w **1858 r.**, jest jedną z najwybitniejszych szwedzkich pisarek. Po ukończeniu szkoły podjęła pracę nauczycielki w Landskronie, lecz już od 1895 r. poświęciła się wyłącznie pisarstwu. Jej pierwsza książka, zatytułowana *Gösta Berling*, zdobyła tak dużą popularność, że pozwoliła jej na utrzymywanie się wyłącznie z pisarstwa. *Cudowna podróż*, powieść napisana w dwóch częściach, ukazała się w latach 1906–1907 i zdobyła ogromną popularność nie tylko w Szwecji, ale również poza granicami kraju. W **1909 r.** Selma Lagerlöf otrzymała jako pierwsza kobieta **Nagrodę Nobla w dziedzinie literatury**, a w 1914 r. została pierwszą członkinią Akademii Szwedzkiej przyznającej Literacką Nagrodę Nobla. Zmarła w **1940 r.** w Mårbacka.

” CUDOWNA PODRÓŻ – TOM I

Czas i miejsce akcji

Wydarzenia rozgrywane są w drugiej połowie XIX wieku w Szwecji – bohater podróży do Laponii, zwiedzając wiele krain. Akcja rozpoczyna się w Skanii, we wiosce Vemminghög, następnie Nils leci ze stadem dzikich gęsi przez Smalandię, zwiedza jezioro Vattern. Potem gęsi kierują się dalej na północ – ku Laponii. **Akcja rozpoczyna się 20 marca w niedzielę, kończy się 23 kwietnia w sobotę. Cała podróż dobiega końca w środę 9 listopada (w tomie II).**

Bohaterowie

Nils Holgersson – główny bohater powieści. Ma czternaście lat i mieszka z rodzicami w niewielkiej wiosce w Skanii; jest **niesforny i złośliwy w stosunku do wszystkich, szczególnie zwierząt**. Elf, którego Nils chciał zamknąć w klatce, zamienił chłopca w postać równie małą, jak on sam. Chłopiec wraz ze stadem gęsi odbywa wielomiesięczną podróż do Laponii, przeżywa liczne przygody i **bardzo się zmienia**. Jest nazywany Nilsem Paluszkiem.

Akka – **stara dzika gęś, przywódczyni stada**, które prowadziła do Laponii, posiada wielkie doświadczenie i ogromną wiedzę dotyczącą zwyczajów ludzi, zwierząt, a także położenia i wyglądu wielu krain i miast w Szwecji.

Morten – **domowy gąsior** należący do rodziców Nilsa, pragnie latać z dzikimi gęsiami i udaje się z nimi do Laponii, **na jego grzbiecie Nils odbywa podróż**.

Lis Smirre – znany grabieżca, który **poluje na dzikie gęsi i domowe ptactwo**, za złamanie pokoju zostaje wygnany ze Skanii; **nie może upolować żadnej gąski i ciągle przegrywa ze sprytnym Paluszkiem**, zostaje w końcu pojmany i zamknięty w ogrodzie zoologicznym w Skansen.

Ermenrich – bocian, lubi zrzędzić i narzekać; zanosz Nilsa na morski brzeg, w miejsce legendarnego miasta z dna morza.

Elf – mały człowieczek znaleziony przez Nilsa w skrzyni, zdenerwowany **zamienia Nilsa w elfa i nie ma zamiaru go odczarować**; jak wszystkie elfy jest uparty i złośliwy.

Dunfin – młoda, szara gęś pozostawiona przez swoje stado z powodu zwichniętego skrzydła; uratowana przez Nilsa dołącza do stada Akki i zakłada z zakochanym w niej Mortenem rodzinę.

Jarro – młody i piękny kaczor, który miał zaledwie rok, gdy przybył z Afryki nad jezioro Tåkern; postrzelony w pierś upada na podwórko gospodarstwa, gdzie gospodyni postanawia zaopiekować się nim i wyleczyć go; zaprzyjaźnia się z psem Cezarem; Nils uwalnia go, gdy spętany odgrywa rolę wabika w czasie polowania na inne kaczki.

Rödlinna – krowa, którą Nils spotyka w gospodarstwie. Opowiada chłopcu smutną historię życia swej nieżyjącej już pani oraz jej dzieci.

Gtup-Taś – największa wrona ze stada, o dobrym sercu, lecz małym rozumie, która przestrzega zasad i mieszka w opuszczonej chacie. Po śmierci Zawiei zostaje przywódcą stada, lecz nie na długo, ginie zagryziony przez lisa Smirre.

Zawieja – okrutny przywódca wron i grabieżca gniazd. Zostaje pokonany przez Paluszka.

Osa i Mats – rodzeństwo pochodzące ze Smalandii, które Nils poznał rok przed swoją podróżą, podczas pracy jako gęsiarek. Wiedzą o przemianie Nilsa w elfa, bo chłopiec pokazuje im się, aby przestrzec przed atakiem Smirre. Po śmierci rodzeństwa i matki wędrują po całej Skanii w poszukiwaniu ojca. Po śmierci Matsa, dzięki pomocy Paluszka, dzielna Osa odnajduje ojca w Laponii.

Plan wydarzeń

1. Odmowa uczestnictwa w niedzielnej mszy przez Nilsa:
  - a) polecenie rodziców przeczytania fragmentu Biblii,
  - b) złapanie elfa i uwięzienie go.
2. Zamiana psotnego Nilsa w elfa.
3. Daremna próba odnalezienia elfa i pojednania się z nim.
4. Wizyta w oborze – wypomnienie wszystkich przewinień i złośliwości Nilsa.
5. Rozpacz i rozmyślenia nad nową sytuacją.
6. Obserwacja przelatującego stada.
7. Lot na grzbiecie gęsiora – słuchanie rozmów ptaków i rozpoznawanie znanych miejsc.
8. Radość Nilsa z powodu niezwykłej podróży.
9. Uratowanie życia Mortenowi przez Nilsa.
10. Decyzja gęsiora o dalszym locie do Laponii.
11. Zgoda Akki na udział Mortena we wspólnym locie – wymyślenie dla Nilsa nowego imienia.
12. Atak lisa Smirre – wściekłość elfa i ruszenie na ratunek porwanej gęsi.
13. Zemsta stada na lisie.
14. Tajemnicze zdarzenie z wiewiórką:
  - a) złapanie wiewiórki i zamknięcie jej w klatce,
  - b) pojawienie się elfa i próba uwolnienia zwierzęcia,
  - c) przyniesienie wiewiórce młodych do karmienia,
  - d) decyzja ludzi o wypuszczeniu zwierzęcia na wolność.
15. Pojmanie gęsiora Mortena przez dzieci.
16. Przedostanie się Nilsa do rezydencji Vittskövlé:
  - a) schowanie się w pudełku jednego z uczniów,
  - b) odnalezienie gęsiora i uratowanie go przed obcięciem lotek,
  - c) wspólna ucieczka i wyfrunięcie przez otwarte drzwi.
17. Pobyt w okolicach klasztoru Ovid:
  - a) przypomnienie Nilsowi jego dawnych przewinień.
18. Decyzja Paluszka o pozostaniu elfem.
19. Przybycie do zamczyska Glimminge:
  - a) atak szarych szczurów na zamek,
  - b) opuszczenie zamku przez szczury oczarowane grą Nilsa na fujarce.
20. Coroczny zlot zwierząt w Kullaberg:
  - a) zaproszenie elfa na zlot,

- b) popisy zwierząt.
- 21. Podstępny atak lisa Smirre:
  - a) zabicie gęsi i złamanie surowego zakazu,
  - b) wygnanie lisa do obcych krain.
- 22. Tęsknota za domem i nocna wyprawa do miasteczka:
  - a) rozterki i obawy Nilsa,
  - b) radość z możliwości powrotu do dawnej postaci.
- 23. Przelot nad Blekinge i przypomnienie lekcji geografii.
- 24. Ponowne spotkanie Smirre z gęśmi:
  - a) podżeganie kuny i wydry do ataku na stado,
  - b) pragnienie zemsty na Paluszku i gęsiach.
- 25. Przybycie do Karlskrony i postój na wieży:
  - a) nocny spacer i ucieczka przed statuą Karola XI,
  - b) schronienie pod kapeluszem drewnianego Rosenboma.
- 26. Podróż na wyspę Öland:
  - a) ucieczka przed myśliwymi i schronienie się w królewskiej posiadłości,
  - b) zniknięcie Mortena,
  - c) odnalezienie gąsiora w towarzystwie rannej gąski,
  - d) nastawienie przez Nilsa zwichniętego skrzydła gąski.
- 27. Podstuchana opowieść o motyłu olbrzymie:
  - a) wyspa Öland olbrzymem z opowieści.
- 28. Lot nad morzem w czasie burzy:
  - a) bezpieczne schronienie w grocie dzikich owiec,
  - b) atak lisów i pomoc ze strony Paluszka.
- 29. Zwiedzanie wyspy i obmyślanie planu pokonania lisów – zwabienie lisów do Dziury z Piekła Rodem.
- 30. Wspólny nocny lot Paluszka z bocianem Ermenrichem:
  - a) znalezienie monety na plaży,
  - b) spacer ulicami legendarnego miasta,
  - c) oferta kupna towarów za monetę,
  - d) smutek Nilsa z powodu nieudanej próby ocalenia miasta.
- 31. Lot nad Gotlandią i wizyta w mieście Visby.
- 32. Dotarcie do Gęsiego Fiordu w Smalandii.
- 33. Legenda o stworzeniu Smalandii – wspomnienie Nilsa o pracy gęsiarka i znajomych: Osie i Matsie.
- 34. Lot nad wrzosowiskiem Sunnerbo.
- 35. Znalezienie przez wrony glinianego garnuszka.
- 36. Nieoczekiwane pojawienie się lisa Smirre.
- 37. Porwanie Nilsa przez wrony:
  - a) przechwalanie się wron swoimi okrucieństwami i podłościami,
  - b) cenna rada Głup-Tasia.
- 38. Śmierć Zawiei i wybranie Głup-Tasia na przywódcę.
- 39. Wtargnięcie Smirre do chaty:
  - a) zagryzienie Głup-Tasia i atak na Paluszka,
  - b) przybycie Osy i Matsa do płonącej chatki.
- 40. Spotkanie z Mortenem i Dunfin na skraju lasu.
- 41. Lot na północ Smalandii i postój w ubogim gospodarstwie:
  - a) śmierć właścicielki gospodarstwa,
  - b) czuwanie Nilsa przy zmarłej.

42. Sen Nilsa o rodzicach.
43. Lot z Tabergu do Huskvarny.
44. Pobyt nad jeziorem Tåkern – największą ptasią ostoją.
45. Historia kaczora Jarro:
  - a) postrzelenie ptaka,
  - b) schronienie w domu ludzi i przyjaźń z psem Cezarem,
  - c) Jarro wabikiem na inne kaczki.
46. Plany osuszenia jeziora przez ludzi.
47. Pomoc Nilsa w uwolnieniu Jarro.
48. Wyruszenie Per Oli na poszukiwanie kaczora.
49. Zmiana decyzji o osuszeniu jeziora.
50. Podstuchanie rozmowy mężczyzn łowiących ryby – przepowiednia pani Ulvasy.
51. Lot nad piękną Gotlandią:
  - a) zgubienie buta przez Nilsa,
  - b) rozmowa Osy i Matsa o spotkaniu z elfem i o znalezionym drewniaku.

Krótkie streszczenie

Pewnej marcowej niedzieli czternastoletni Nils nie chce iść z rodzicami do kościoła i woli pozostać sam w domu. Ojciec wyraża zgodę pod warunkiem, że syn przeczyta wskazany fragment z Biblii. Nils niezadowolony zaczyna czytać, lecz znużony zasypia. Budzi go dziwny dźwięk i po chwili zauważa siedzącego na skrzyni elfa. Złośliwy chłopak łąpie go i więzi, po czym, przekupiony obietnicami, wypuszcza na wolność. Po chwili jednak zastanawia się, stwierdza, że źle postąpił, i łąpie go znów. Ten za karę zamienia chłopca w elfa i znika. Nils próbuje go odszukać w oborze, jednak zwierzęta, mimo tego, że rozumie ich mowę, nie zamierzają mu pomagać i przypominają mu wszystkie jego złośliwości.

Zrozpaczony chłopak rozmyśla nad swoją sytuacją. Nagle zauważa przelatujące nad gospodarstwem gęsi. Teraz, rozumiejąc mowę zwierząt, słyszy, jak namawiają domowego gąsiora, aby przyłączył się do nich. Próbując go powstrzymać, łąpie go za szyję i w tym samym momencie ptak podrywa się do lotu. W trakcie podróży, trzymając się kurczowo grzbietu gąsiora, Nils rozpoznaje w dole znajome miejsca. Tymczasem wyczerpany lotem Morten ledwo nadąza za gęsiami, na szczęście Nils w ostatniej chwili ratuje mu życie. Mimo trudności gąsior decyduje się na dalszą podróż. Przewodniczka stada, gęś Akka, wyraża zgodę na jego lot do Laponii, a Nils otrzymuje nowe imię – Paluszek. Podczas kolejnego postoju ptaki zostają zaatakowane przez lisa Smirre. Przybywając na ratunek porwanej gęsi, Nils stacza z nim walkę. Spędza noc na drzewie i zostaje uratowany przez gęsi, które mszczą się na Smirre.

Wkrótce dochodzi do niezwykłego zdarzenia, opisanego nawet w lokalnej prasie. W niepojęty sposób w klatce uwięzionej wiewiórki ludzie odnajdują jej maleństwa. Nikt nie chce wierzyć staruszce opowiadającej historię elfa, który przyniósł do niej wiewiórczeta i poprosił o pomoc. Okazuje się, że Nils zmienił się nie tylko z wyglądu, inne staje się również jego zachowanie i stosunek do zwierząt – zaczyna się o nie troszczyć i pomagać im w trudnych sytuacjach.

W kolejnym dniu ma miejsce niebezpieczne dla Mortena zdarzenie – zostaje pojmany i uwięziony w rezydencji Vittskövlé. Paluszek nie czeka i natychmiast przystępuje do działania. Wykorzystuje swój spryt i przedostaje się do posiadłości. Odnajduje gąsiora i ratuje w momencie, gdy gospodyni zamierza obciąć mu lotki. W ostatniej chwili podrywają się do lotu i wyfruwają przez otwarte okno. Nils, pomimo swoich wcześniejszych przewinień wobec zwierząt, zdobywa uznanie gęsi, a Akka udziela mu cennych rad na temat chwyhających na każdym kroku niebezpieczeństw. Teraz chłopak ma tylko jedno pragnienie – pozostać jak najdłużej z gęsiami jako elf.

Następnie wraz ze stadem przybywa w okolice zamku Glimminge, którego jedynymi mieszkańcami są zwierzęta. Ich spokój zakłócają szare szczury, które chcą opanować teren. Zamek i jego lokatorów ratuje Paluszek grą na zaczarowanej fujarce i wyprowadza szczury daleko poza mury zamczyska. Tym czynem potwierdza, że zasługuje na zaufanie. Teraz może wziąć udział w wielkim zwierzęcym zlocie w Kullabergu. Wspaniałe popisy zwierząt przeżywa atak Smirre i zabicie gęsi ze stada Akki. Za złamanie zakazu lis zostaje wygnany przez zwierzęta do obcych krain.

Dalsza podróż na północ prowadzi Nilsa do miasteczka, w którym odczuwa tęsknotę za domowym ciepłem. Poprawia mu się humor, gdy, podstuchawszy rozmowę sów, dowiaduje się, że może powrócić do dawnej postaci. Teraz, tak bardzo związany z gęsiami, jest gotów oddać za nie życie i dzielnie broni ich przed kolejnymi knowaniami lisa, który podżega kunę i wydrę do ataku na ptaki. Podstępny Smirre pragnie zemścić się na Paluszku.

Stado odbywa kolejny etap podróży – do Karlskrony, ważnego portu. W czasie nocnego spaceru po mieście Nils przeżywa przygodę ze ścigającą go statuą króla Karola XI, przed którym znajduje schronienie pod kapeluszem drewnianego Rosenboma. Po opuszczeniu miasta gęsi udają się w kierunku wyspy Öland, gdzie wraz z innymi ptakami znajdują schronienie przed myśliwymi w królewskiej posiadłości. Spokojną atmosferę zakłóca zniknięcie Mortena, który, jak się okazuje, zajmuje się ranną gąską. Paluszek nastawia jej zwichnięte skrzydło i tym samym ratuje życie.

Kolejny dzień lotu w czasie burzy okazuje się bardzo niebezpieczny, na szczęście ptaki znajdują schronienie w grocie. Gościny użyczają im dzięki owce. Niestety grozi im zagłada ze strony okrutnych lisów. Pomysłowy i odważny Paluszek zapędza drapieżniki do Dziury z Piekła Rodem i rozprawia się z nimi raz na zawsze.

Dalsza podróż, tym razem nocna, wraz z bocianem Ermenrichem, wiedzie elfa na plażę. Podczas spaceru znajduje monetę, która wydaje się stara i nic niewarta, i zostawia ją na piasku. Zauważa mury i przekracza bramę legendarnego miasta, wkrótce przekonuje się, że za niepozorny pieniążek mógłby kupić wspaniałe towary. Popada w jeszcze większy smutek, gdy dowiaduje się, że w ten sposób mógł uratować zatopione legendarne miasto.

Gęsi następnie lecą nad Gotlandię. Wizyta w mieście Visby poprawia Nilsowi humor, a oglądana z lotu ptaka Smalandia przywołuje wspomnienia o zeszlórocznej pracy gęsiarka i o znajomych dzieciach – Osie i Matsie. Gdy stado dociera do wrzosowiska Sunnerbo, Paluszek zostaje porwany przez wrony, namówione do tego przez mściwego Smirre, który uparcie tropi ptaki i pragnie zemsty na nim. Na szczęście wśród okrutnych wron jest dobry i uczciwy Głup-Taś. Niestety zostaje on zagryziony przez Smirre, który o mało co nie chwytą Nilsa. W ostatniej chwili do płonącej chatki przybywają Osa i Mats, a spotkany na skraju lasu Morten po raz kolejny pomaga Nilsowi w ucieczce. Teraz ptaki kierują się na północ Smalandii i na noc zatrzymują się w ubogim gospodarstwie, a krowa Rödlinna opowiada Nilsowi smutną historię właścicielki gospodarstwa. Wkrótce okazuje się, że zwierzęta na próżno na nią czekają, stara kobieta zmarła samotnie. Nils czuwa przy zmarłej, oddając jej cześć. W czasie krótkiego odpoczynku śni o rodzicach.

Następny etap podróży to jezioro Vattern, największa i najwspanialsza ptasia ostoja, która może zniknąć, gdyż ludzie planują jego osuszenie i powiększenie urodzajnych terenów. Na zmianę ich decyzji wpływa historia z uratowaniem kaczora Jarro oraz przygoda synka gospodarza, który wyruszył na poszukiwanie ukochanego kaczora. Podstuchana rozmowa mężczyzn łowiących ryby i usłyszana historia uzmysławia Nilsowi, jaka moc tkwi w ludziach zamieszkujących te piękne tereny. Podczas lotu na grzbiecie Mortena elf gubi drewniak i tak się składa, że odnajdują go Osa i jej brat Mats.

STRESZCZENIE

1. Chłopak (streszczenie rozdziału)

Niedzielnego marcowego poranka rodzice czternastoletniego Nilsa Holgerssona wybierają się do kościoła. Ponieważ syn nie chce uczestniczyć w nabożeństwie, polecają mu przeczytanie fragmentu z Biblii. Chłopak jest wielkim psotnikiem i łobuzem dokuczającym zwierzętom, więc rodzice martwią się o niego. Pozostawiony sam w domu, zaczyna czytać, lecz już po chwili zasypia. Ocknąwszy się, dostrzega otwarte wieko skrzyni, w której matka przechowuje pamiątki. Wkrótce jego oczom ukazuje się elf. Złośliwy Nils postanawia złapać stworka i już po paru sekundach więzi go w siatce na owady. Elf błaga o zwrócenie mu wolności i przekupuje chłopaka. Nils zwraca mu wolność, lecz już po chwili ponownie próbuje go złapać. W tym momencie czuje silne uderzenie i pada na ziemię. Gdy się podnosi, zdaje sobie sprawę, że został w odwecie zamieniony w elfa.

Nils jest przestraszony zamianą, postanawia odszukać elfa i pogodzić się z nim. W oborze spotyka się z niechęcią wszystkich zwierząt. Teraz, rozumiejąc ich mowę, słyszy, jak wypominają mu ciągłe dręczenie i dokuczanie. Żadne z nich nie chce mu pomóc. Przygnębiony wychodzi na podwórko i zaczyna rozmyślać, ogarnia go strach i przerażenie na samą myśl o tym, co powiedzą rodzice. Z zadumy wyrwyją go krzyki przelatujących nad domem dzikich gęsi. Słyszy, jak namawiają gąsiora do lotu. Byłaby to duża strata dla gospodarstwa, więc Nils bez wahania łapie ptaka za szyję, chcąc go powstrzymać, i w tej samej chwili unosi się w powietrze.

Trzymając się mocno grzbietu, maleńki Nils po raz pierwszy widzi ziemię z tak dużej wysokości. Wygląda jak kolorowy dywan, więc chłopak z przyjemnością rozszyfrowuje każdą kratkę, każdy kolor. Przyzwyczajwszy się do lotu, zaczyna przyglądać się przelatującym obok stadom ptaków i słyszy ich rozmowy. Rozpoznaje znajome miejsca, przypomina sobie zesztoroczną pracę w rafinerii cukru i poznane rodzeństwo, gęsiarkę Osę i jej brata Matsa. Podróż zaczyna mu się podobać.

2. Akka z Kebnekaise (streszczenie rozdziału)

Gąsior, zadowolony z lotu z dzikimi gęsiami, zaczyna odczuwać zmęczenie, lecz przewodniczka stada, stynna Akka, nie zamierza spowalniać lotu. Gdy gąsior zaczyna zastanawiać się, czy nie zrezygnować, odzywa się Nils, który zaczyna wątpić w jego możliwości. Takiej zniewagi z ust dręczyciela zwierząt gąsior nie może znieść, a wściekłość na chłopaka dodaje mu nowej energii. Wieczorem wraz ze stadem gąsior Morten dociera do jeziora i pada na brzegu. Nils ratuje mu życie, zaciągając do wody, aby mógł się napić. W podziękę gąsior łowi dla chłopca okonia. Zostają przyjaciółmi. Morten nadaje mu imię Nils Paluszek, aby ukryć przed dzikimi gęsiami jego ludzkie pochodzenie. Noc Nils spędza w cieple pod skrzydłem gąsiora.

W nocy do stada zbliża się lis Smirre i porywa jedną z gęsi. Na jego nieszczęście świadkiem zdarzenia jest Nils, który natychmiast biegnie za nim. Jako elf doskonale widzi w ciemności, postanawia też udowodnić gęsiom, że jest sprytny i niczego się nie boi. Krzyczy na cały głos, a gdy dobiega do lisa, chwytą go za ogon. Nie daje za wygraną i w końcu udaje mu się odciągnąć jego pysk od szyi gęsi. Smirre zaskoczony natychmiast rusza na Paluszka. Ten jednak wspina się na drzewo i spędza na nim całą noc, tracąc nadzieję na pomoc. Nad ranem w lesie zaczynają pojawiać się gęsi, przelatują nad siedzącym pod bukiem lisem i drażnią go. Smirre dostaje zadyszki, a Paluszek, wykorzystując zamieszanie, schodzi z drzewa i umyka.

3. Cudowna podróż Nilsa (streszczenie rozdziału)

W Skanii ma miejsce niezwykle zdarzenie, które opisywano nawet w prasie. Nad jeziorem Vomb ktoś łapie wiewiórkę i umieszcza ją w klatce. Chociaż zwierzątko ma w niej wszystko, jak wydaje się ludziom, to jest oswiaite i bardzo piszczy. Świadkiem zdarzeń, które później następują, jest pewna staruszka. Wyglądając przez okno, widzi małego ludzika, który po przyniesionym przez siebie pręcie dostaje się do klatki. Próbuje ją otworzyć, ale nie udaje mu się. Biegnie więc z powrotem w stronę lasu. Tymczasem staruszka, zaintrygowana całym zdarzeniem, wychodzi na podwórze. Po jakimś czasie dostrzega powracającego elfa, który niesie ze sobą małe wiewiórczeta. W obawie przed atakiem zaczajonego kota podaje małe starszce, aby je przytrzymała. Wkrótce w klatce zostają umieszczone wszystkie dzieci wiewiórki. Chociaż nikt nie wierzy w opowieść staruszki, to obecność małych w klatce przekonuje ludzi o okrucieństwie czynu, którego się dopuścili. Wiewiórka wraz z małymi zostaje wypuszczona do lasu.

Kolejne niewytłumaczalne dla ludzi zdarzenie ma miejsce w pobliżu dworu Vittskövle. Gdy stado gęsi pasie się na łące, pojawia się grupka dzieci, ptaki zaczynają odlatywać, zostaje tylko Morten, który nie dostrzega z ich strony żadnego niebezpieczeństwa. Nie ma pojęcia, w jakim jest błędzie, i już po chwili zostaje pojmany. Nils rusza po śladach i dociera do dworu. Teraz musi dostać się do środka. Wykorzystuje swój spryt i ukrywa się w pudełku jednego z uczniów zwiedzających dwór. Chociaż jest to dla niego bardzo trudne, musi spokojnie przesiedzieć prawie całą godzinę. Przypomina sobie, jak zamknął swoich rodziców dla żartu w piwnicy. Teraz dociera do niego, co musieli wtedy przeżywać. Zdoławszy się wymknąć z pudełka, ucieka przed goniącymi go kucharkami i biegnie w stronę robotniczej chatki. Zza drzwi słyszy płacz gąsiora. Uwalnia go w ostatniej chwili, gdy kobieta zamierza mu obciąć lotki, aby uniemożliwić odfrunięcie. Wykorzystując zaskoczenie kobiety, szybko wybiegają za drzwi i odfruwają.

Minęło już kilka dni, odkąd Nils został zamieniony w elfa. Teraz przebywa wraz ze stadem w parku i cały czas zastanawia się, kiedy gęsi odeślą go do domu. Tak naprawdę bardzo obawia się spotkania z rodzicami. Chce razem ze stadem polecieć do Laponii i przeżyć nowe przygody. Towarzystwo wesolych i lubiących żartować gęsi coraz bardziej mu odpowiada. Mijają kolejne dni i gęsi nic nie mówią o jego powrocie. Doświadczona Akka daje mu wiele cennych rad, jak uniknąć niebezpieczeństw i nie wpaść w łapy drapieżników. Nie jest to takie proste, nadal wiele zwierząt pamięta okrutne psoty Nilsa gęsiarka. Sytuację zmienia decyzja o udzieleniu pomocy wiewiórcie. Teraz dawny gęsiarek Nils staje się szanowaną i poważaną postacią. Przekonuje się też, że jego los obchodzi gęsi. Akka mówi mu, że kontaktuje się z elfem, który go z czarował, i pisze mu o jego dobrym zachowaniu. Wiadomość o możliwości powrotu do dawnej postaci nie cieszy Paluszka, który teraz myśli tylko o podróży do Laponii.

4. Zamczysko Glimminge (streszczenie rozdziału)

W drodze do Laponii gęsi zatrzymują się w pobliżu zamku Glimminge. To ponure i zimne miejsce zamieszkują obecnie nietypowi mieszkańcy: para bocianów, kocur, nietoperze, sowy, a w piwnicach mieszkają czarne szczury. W okolicy czai się niebezpieczeństwo w postaci hord szarych szczurów, które zbliżają się do zamku i lada dzień może nastąpić atak. Tymczasem Nils wraz z gęśmi przebywa w pobliżu murów zamku i niezbyt udolnie wygrywa na fujarce. Ptaki, podekscytowane zbliżającym się pokazem żurawi, zastanawiają się, co zrobić z Paluszkiem, który jako istota ludzka nie

może wziąć udziału w zlocie zwierząt. W pewnym momencie zauważają setki szczyrów wspinających się po murach. To oznacza, że szare szczury zdobędą zamek. Akka postanawia pomóc czarnym szczurom.

Szare szczury powoli wdzierają się na kolejne piętra, a gdy bez przeszkód docierają do skrzynek z ziarnem, zaspokoiwszy głód, słyszą głos fujarki. Jej dźwięki sprawiają, że zaczynają opuszczać pomieszczenia i gromadzić się wokół maleńkiego chłopca. Słuchają gry jak urzeczony i potulnie idą za elfem, który opuszcza komnaty, a wkrótce i mury ponurego zamczyska. Szczury idą bez sprzeciwu, oczarowane dźwiękami cudownej fujarki pochodzącej z katedry w Lund. Przed wiekami używano jej, aby zaprowadzić nad myszami i szczurami. Paluszek pozostawia szare szczury daleko od zamku.

5. Żurawie tańce na Kullabergu (streszczenie rozdziału)

Kullaberg jest niezwykłym szczytem, cenionym przez turystów. Dla zwierząt jest magicznym miejscem. Największym wydarzeniem jest coroczny zlot zwierząt i pokaz żurawi. W marcu setki zwierząt przybywają i oblegają liczne pagórki. W tym czasie obowiązują surowe zasady i żadne ze zwierząt nie musi obawiać się o swoje życie. Słychać tysiące głosów, ryki, piski, krakania, szczekania i pomrukiwania. W podzięcie za uratowanie zamku bocian Ermenrich wyraził zgodę i Nils leci na wielki zlot, to dla niego wielki zaszczyt. Już wkrótce obserwuje popisy taneczne wron, biegi zajęcy, śpiewy głuszców, walki jeleni. W tym czasie nikt nie spostrzega, że lis Smirre zbliża się do stada gęsi. Łapie właśnie tę, która ostrzegła stado. Podstępny Smirre łamie pokój i za taki czyn zostaje wykluczony ze społeczności zwierząt i wypędzony ze Skanii.

6. W deszczową pogodę (streszczenie rozdziału)

Gęsi kolejny dzień lecą na północ. Nils, który siedzi na grzbiecie Mortena, jest przeemoczony i drży z zimna. Teraz chłopiec może obserwować chmury z góry, a jest to dla niego widok zupełnie nowy. Z deszczu wszyscy się cieszą, gdyż zwiastuje wiosnę i budzi do życia rośliny.

W czasie postoju chłopiec śpi, opatulony piórami skrzydeł Mortena. Przebudziwszy się w nocy, postanawia, że zakradnie się do jakiegoś domu. Dociera do nieznanego mu miasteczka, słyszy śmiechy ludzi, rozmowy. Zaczyna się zastanawiać nad swoim położeniem. Z zamyślenia wyrывa go rozmowa sów. Już po chwili humor poprawia mu się, zaczyna nawet skakać z radości. Dowiaduje się z podłuchanej rozmowy, że jeżeli będzie dbał o gąsiora Mortena i dopilnuje, aby ptak powrócił do gospodarstwa, odzyska swoją dawną postać.

7. Trzystopniowe schody (streszczenie rozdziału)

Gęsi postanawiają zmienić trasę lotu ze względu na zimowe warunki panujące w Smalandii. Nilsa czeka przelot przez okręg Blekinge. W czasie lotu teren pokrywa mgła, więc chłopiec nic nie widzi. Przypomina sobie za to dokładnie lekcję geografii, na której nauczyciel opowiadał o tym okręgu. Chociaż Nils nie był chętnym do nauki uczniem, to tę lekcję dobrze zapamiętał. Nauczyciel opowiadał o krainie, porównując ją do trzystopniowych schodów i przytaczając opowieść o olbrzymie rzucającym kamienie do Bałtyku, aby złowić łosie.

8. Nad rzeką Ronneby (streszczenie rozdziału)

Przepędzony przez zwierzęta lis Smirre rusza w okolicę rzeki Ronneby. Bardzo się cieszy, gdy dostrzega gęsi. Od razu rozpoznaje stado Akki. Przewodniczka wybrała bezpieczne miejsce na nocny postój pod potężną skalną ścianą nad wąskim brzegiem.

Gęsi szybko zasypiają, gorzej jest z Nilsem, dochodzą do niego różne szmery, które go bardzo niepokoją. Tymczasem Smirre obserwuje gęsi z góry. Nie może się do nich dostać, ale też nie daje za wygraną. Już po chwili dostrzega kunę, która poluje, więc namawia ją do ataku na gęsi. Po chwili widzi, jak kuna wpada do wody. To sprawka Nilsa, który uderza ją kamieniem. Po tym ataku Akka prowadzi stado w nowe miejsce, gdzie gęsi szybko zapadają w sen. Nils, który pilnuje gąsiora, nie może zasnąć. Jego ostrożność przydaje się, gdyż w pobliżu obozowiska gęsi dociera Smirre. Znowu nie może dostać się do stada, więc teraz zaczyna namawiać do ataku napotkaną wydrę. Jak zwykle używa podstępów, ale i tym razem Nils broni stada, raniąc napastniczkę. Gęsi po raz kolejny tej nocy zmieniają miejsce odpoczynku. Docierają do pustego o tej porze sanatorium. Znowu budzi je wycie Smirre, który teraz rozpacza, gdyż nie jest w stanie dobrać się do gąsek śpiących wysoko na balustradach. Już wkrótce Akka przekonuje się, jak jest mściwy, gdy żąda, aby wydała mu Paluszka, który tak przeszkadza mu w towach. Przewodniczka zapewnia go o przywiązaniu i przyjaźni z Paluszkiem, w odpowiedzi lis obiecuje zemstę. Nils czuje się szczęśliwy, gdy słyszy słowa Akki.

9. Karlskrona (streszczenie rozdziału)

Gęsi zmierzają w stronę Karlskrony. Na początku z oddalenia miejsce to wydaje się Nilsowi straszne, zamieszkane przez wielkie trolle. Gdy dolatują bliżej, okazuje się, że dziwne kształty to wysokie domy portowego miasta zwanego Karlskroną. Chłopiec od razu przypomina sobie, że jego dziadzius, który był marynarzem, często opowiadał mu o Karlskronie. Teraz Nils cieszy się, że będzie mógł zobaczyć miasto na własne oczy. Nie czeka do rana, zjeżdża z wieży i już po chwili znajduje się na pustym placu. Zaciekawia go posąg mężczyzny w trójkątnym kapeluszu, trzymający w dłoni kij. Nilsowi nie podobają się jego obwisłe wargi, o czym głośno mówi i kieruje się w stronę portu. Nie uszedłszy daleko, słyszy czyjeś kroki i uderzenia kija w chodnik. Panikuje, gdyż myśli o człowieku z pomnika, i zaczyna uciekać. Znalazłszy się przed kościołkiem niedaleko lasu, na dróźce widzi mężczyznę machającego do niego dłonią. Kiedy podchodzi bliżej, rozumie pomyłkę, gdyż jest to tylko drewniana rzeźba sympatycznego mężczyzny. Już po chwili przypomina sobie opowieści dziadka o drewnianym posągu, ulubieńcu dzieci. Gdy słyszy za sobą kroki, drewniany mężczyzna pochyla się, wyciąga dłoń i szybko chowa elfa pod kapeluszem. Nils w czasie rozmowy mężczyzną orientuje się, że postać z posągu to król Karol XI. Władca, bardzo niezadowolony, chce odszukać psotnego elfa. Docierają do pomieszczenia, w którym mieszczą się przeróżne modele statków wybudowane dla szwedzkiej floty. Nils dowiaduje się wielu ciekawych rzeczy o ludziach, którzy budowali statki, o okrętach i ich rodzajach. W pewnym momencie Rosenbom zdejmuje kapelusz, a wtedy król dostrzega na jego głowie poszukiwanego Nilsa. Zdenerwowany, z całych sił uderza kijem, na szczęście w tym momencie zaczyna wschodzić słońce i obydwie postacie rozptywiają się w powietrzu. Po oniemiałego z wrażenia chłopca przylatują gęsi i Morten zabiera go w dalszą podróż.

10. Wycieczka na wyspę Öland (streszczenie rozdziału)

Stado Akki zatrzymuje się na niewielkiej wyspie, na której są również inne szare gęsi. Przewodniczka ich stada po rozmowie z Akką doradza, aby gęsi, lecąc do Laponii, obrwały drogę przez wyspę Öland. Tam na pewno nie spotkają lisa Smirre. Pogoda jest wspaniała, morze gładkie. Wszystko zaczyna się jednak zmieniać, a Nils czuje się źle i traci poczucie rzeczywistości, gdyż mgła wszystko zastania. Z takiego stanu wyrwiają go strzały myśliwych. Gęsi szybko unoszą się w górę. Dalszy lot odbywa się

w towarzystwie innych ptaków skorych do żartów i psot. W końcu stado dociera do wyspy i ląduje na jej południowym cyplu.

11. Na południowym krańcu wyspy Öland (streszczenie rozdziału)

Na wyspie gęsi zatrzymują się na owczej łączce, Nils jeszcze nigdy nie widział tak wielu ptaków na tak małym obszarze. Uważnie i z wielką przyjemnością słucha ich rozmów i przygląda się ich figlom. Podoba mu się szczególnie kaczkę ohary wyróżniające się urodą. Kolejny ranek spędza na plaży, gdyż postanawia zbierać małże, w tym celu nawet upłótt woreczek z trawy. Wieczorem przybywają do niego gąski. Od jakiegoś czasu szukają Mortena, który gdzieś zniknął. Nils jest przestraszony, po długich poszukiwaniach, już o zmroku, na polanie dostrzega gąsiora całego i zdrowego. Następnego ranka gąsior znowu znika i chłopiec ponownie rozpoczyna poszukiwania. Gdy już traci nadzieję na odnalezienie przyjaciela, dostrzega go, jak wdrapuje się na stos kamieni. Gdy podchodzi bliżej, dostrzega gęś. Okazuje się, że ma uszkodzone skrzydło i nie może latać, a Morten pociesza ją i przynosi korzonki. Gdy tylko gąsior oddala się, Nils podchodzi do uroczej gąski. Bardzo chce jej pomóc, sprawdza, w jakim stanie jest skrzydło, i nastawia kość. Następnego ranka Dunfin może bez przeszkód wyruszyć ze stadem w drogę.

12. Wielki motyl (streszczenie rozdziału)

Gęsi lecąc wzdłuż wybrzeża długiej wyspy, Nils jest w dobrym humorze. Spoglądając na równinę, pojmuje podstuchaną rozmowę pasterzy. Jeden z nich, starszy już, opowiada swemu towarzyszowi historię olbrzymiego motyla, który poleciał nad Bałtyk. Tam wiatr poszarpał mu skrzydła i porozrzucił we wszystkie strony. Motyl runął do wody, a fale zepchnęły go pod klify Smalandii. Jego ciało zamieniło się w kamień i stało się wyspą. Smutną wyspą, która kiedyś była motylem i tęskni za utraconymi skrzydłami.

13. Wyspa Karola Mątego (streszczenie rozdziału)

Kolejny dzień podróży, gęsi fruną w stronę kontynentu. Niestety niedaleko wielkich wysp rozpętuje się burza i zmusza stado do obniżenia lotu. W końcu gęsi siadają na falach. Niestety zagraża im sen oraz foki, przed którymi uciekają w ostatnim momencie. Zbliża się noc, a one nie mogą pozostać na morzu. Nils, uczipiony grzbietu Mortena, obserwuje morze. W pewnej chwili słyszy grzmot rozbijających się fal i orientuje się, że zaraz rozbiją się o skałę. Dostrzega jednak grotę, do której wlatuje stado. Wszystkie gęsi, oprócz starej i mądrej Kaksi, bezpiecznie lądują. Jaskinia ma już swoich mieszkańców, są nimi dzikie owce. Okazało się, że panuje wśród nich żałoba, a grotę nie jest bezpiecznym miejscem.

Trzy lisy grasujące po wyspie zdołały wytrzebić stada z innych grot. Teraz na pewno zakradną się nocą i zabiją kolejne owce. Biedne zwierzęta są sparaliżowane strachem i nawet nie myślą o podjęciu jakichkolwiek działań. Akka nie może znieść tej beznadziejnej sytuacji, boi się o swoje stado i zwraca do Paluszka z prośbą o pomoc. Chłopak rozumie, że nie może zostawić owiec na pastwę losu. Już po chwili kieruje największym z baranów tak, że ten zaczyna bóść rogami pierwszego lisa i wyrzuca go z groty, to samo staje się z drugim. Trzeci lis nie czeka na zmierzenie się z rogami i ucieka z groty. Po takim zwycięstwie Paluszek zasypia, ułożywszy się wygodnie w ciepłej wetence.

Następnego dnia baran pokazuje Nilowi wyspę Karola Mątego. Chłopak przekonuje się, jak cudowne jest to miejsce. Baran przestrzega go też przed szczelinami na powierzchni góry. Największa z nich została nazwana Dziurą z Piekła Rodem i jest

najgroźniejsza. W niektórych miejscach na wyspie pełno jest zwłok i kości owiec upolowanych przez lisy. Widać, że lisy nie robią tego z głodu, lecz z pragnienia zabijania. Wytropić je jest bardzo trudno, gdyż znalazły świetne kryjówki w szczelinach i załomach. Baran cały czas próbuje coś dać do zrozumienia Nilsowi i zapewnia go, że, chociaż jest mały, to nie brakuje mu sprytu. Już wkrótce jego opinia potwierdza się. Paluszek z Mortenem spacerują, a gąsior nawet nie próbuje się chować, gdy pojawiają się lisy. Powłóczy skrzydłem, jakby było złamane, i nie rozgląda się dookoła. Tymczasem lisy ruszają na Mortena, na otwarty teren, i decydują się na skok. Nils, siedzący na grzbiecie gąsiora, zaczyna dogadywać im i drażnić je. Morten biegnie naprzód i wzbija się w powietrze tuż przed Dziurą z Piekła Rodem. Zwabione lisy wpadają do niej. Nils pozostawia wiadomość dla latarnika, aby zajął się uwięzionymi lisami.

14. Dwa miasta (streszczenie rozdziału)

Mijają trzy tygodnie, odkąd Nils wyruszył w podróż. Jasna noc, światło księżyca nie pozwalają zasnąć, więc chłopiec rozmyśla. Z zadumy wyrывa go przybycie bociana Ermenricha. Ptak proponuje wycieczkę i zanosi Nilsa na opustoszałą plażę. Podczas spaceru Paluszek natrafia na starą monetę. Nie podnosi jej, gdyż jest ona w złym stanie, a więc jest niewiele warta. Po chwili całkiem nieoczekiwanie trafia na bramę i wchodzi przez nią do miasta. Jego mieszkańcy noszą piękne szaty, a budynki wprost porażają wspaniałością. Na każdym kroku widać ogromne bogactwo i przepych. Na jednej z uliczek, pełnej kramów, kupcy zaczynają oferować towary. Sprzedają je za najmniejszą monetę i wtedy Nils przypomina sobie o porzuconym na plaży pieniążku. Biegnie tam i wraca, ale po powrocie zamiast miasta widzi już tylko morze. Jest mu smutno. Tymczasem zbudzony ze snu Ermenrich wyjaśnia mu, iż mogło to być miasto Vineta, wyłaniające się z dna morza raz na sto lat. Jeżeli żadnemu z kupców nie uda się niczego sprzedać, miasto ponownie znika z powierzchni Ziemi. Teraz Nils rozumie, dlaczego bocian przyprowadził go nad brzeg morza.

W Poniedziałek Wielkanocny gęsi ruszają w dalszą drogę. Chcą pokazać Nilsowi Gotlandię z powodu wielkiego smutku i przygnębienia, jakie nim owładnęło po wizycie w zaczarowanym mieście. Kaksi postanawia pokazać elfowi prawdziwe miasteczko Visby, którego widok poprawi mu humor. Paluszek widzi ludzi w kolorowych strojach, radujących się, bawiące się dzieci. Miasto jest jednak stare i zniszczone – Nils myśli, że, gdyby odczarował Vinetę, ona także zaczęłaby niszczyć, a tak przynajmniej pozostaje zawsze piękna. Humor mu się poprawia.

15. Legenda Smalandii (streszczenie rozdziału)

Po pomyślnej podróży przez morze i postoju w mieście Tjust gęsi postanawiają zatrzymać się na Gęsim Fiordzie, wyspie z wapiennego kamienia. Nilsowi żal jest, że nie zobaczy Smalandii, o której tak często opowiadał mu Mats, gdy pracowali u rolnika. Teraz Paluszek przypomina sobie dokładnie każde słowo legendy o tym, jak Pan i Święty Piotr tworzyli Smalandię.

16. Wrony (streszczenie rozdziału)

Przelatując nad okręgiem Sunnerbo, Nils dostrzega ogromne wrzosowiska, a pośród nich na wykarczowanym terenie starą chatkę. Wszystko wskazuje na to, że właściciele dawno ją opuścili. Tymczasem zamieszkała w niej wrona zwana Głup-Tasiem. Tak się zdarzyło, że na skraju wrzosowiska wrony znalazły dzban i nie mogły dostać się do środka. Gdy tak medytowały, nagle pojawił się lis Smirre, który od razu postanowił wykorzystać sytuację. Zapewnił, że w środku znajdują się zapewne monety, które

może wydostać tylko sprytny Nils. Smirre postanawia tym razem postużyć się wronami do pojmania elfa i zemszczenia się na nim. Rozpoczyna się kolejny dzień, Nils postanawia poszukać czegoś do jedzenia i, widząc wiewiórki, zmierza w ich kierunku. Gdy przedziera się przez wysokie łodygi anemonów, czuje, że ktoś go chwyta i unosi w powietrze. Nie jest to Morten, ale dwie wrony. Po chwili traci przytomność, uderzając głową w gałąź, a gdy otwiera oczy, widzi, że jest już na dużej wysokości. Porywacze na nic nie zważają, szarpiają nim i zupełnie nie zwracają uwagi na to, co do nich mówi. Zaczynają wygrażać, że straci oczy. Paluszek postanawia zostawić dla gęsi wiadomość i zaczyna wyśpiewywać zabawne piosenki, które zaczynają powtarzać różne ptaki. Tylko jedna z wron zachowuje się inaczej, to Głup-Taś, który daje cenną radę Nilsowi, aby niczego dla wron nie robił. Paluszek odmawia otwarcia dzbana. Wtedy największy bandzior, Zawieja, zaczyna go atakować. Nils wyciąga nóż w obronie, a okrutna wrona rzuca się na niego. Ostrze rani wronę w oko i pada martwa. Teraz wszystkie wrony nacierają, więc Nils otwiera zatyczkę dzbana i zaczyna wyrzucać monety. Każda wrona z pochwyconym pieniążkiem ucieka w stronę swojego gniazda, zostaje tylko Głup-Taś. Wdzięczny, zabiera Nilsa do swojego azylu.

Rankiem Paluszek budzi się w tóżku i powoli dochodzi do niego, że znajduje się w opuszczonej chacie na końcu wrzosowiska. Zastanawia się, do kogo może należeć to miejsce. Po chwili znajduje dwa stare bochenki i teraz może się najeść do syta. Mija kilka chwil, przylatuje Głup-Taś i oznajmia, że został wybrany nowym przywódcą stada. W tym samym momencie słychać głosy zza okna. Rozpoznają okrutną wronę Zawiejową i lisa Smirre, który w mgnieniu oka wskakuje do środka. Niestety Głup-Taś nie zdołał odfrunąć w porę i zostaje w jednej chwili zagryziony. Nils, przypomniawszy sobie o zapłakach, podpala pakuły i rzuca nimi w lisa. Niestety ogień zaczyna obejmować zastony i rozprzestrzenia się w szybkim tempie. Nagle do chatki przybywają Osa i Mats, jego znajomi. Nils wie, że musi się ich trzymać. Przemawia do nich i pokazuje się w nowej postaci, chociaż bardzo pragnie to ukryć. Gdy bezpiecznie dociera na skraj lasu, Morten, któremu towarzyszy Dunfin, zabiera go na swój grzbiet i odlatują.

17. Stara chłopka (streszczenie rozdziału)

Jest późny wieczór i trójka podróżników poszukuje miejsca na nocleg – musi być na tyle bezpieczne, aby lis Smirre ich nie dopadł. W końcu docierają do ubożego gospodarstwa. Nils od razu zaczyna poszukiwania kryjówek i wchodzi do obory. Słyszycie muczanie krowy i narzekania, że pani jeszcze nie przyszła i nie podała kolacji. Z rozmowy ze zwierzęciem dowiaduje się, że właścicielka była w oborze, ale nagle źle się poczuła i wróciła do domu. Nils wspina się na strych i daje siano krowie, po czym udaje się do domu kobiety. Zastaje ją leżącą nieżywą na podłodze i ucieka przerażony. Z opowieści krowy Rödlinny dowiaduje się o życiu właścicielki gospodarstwa, o jej samotnym zmaganiu się z codziennymi obowiązkami, o życiu z dala od dzieci zamieszkałych za granicą. Teraz bez cienia strachu wraca do domu, zamyka oczy zmarłej oraz składa jej ręce na piersiach, zapala świecę i czuwa przez noc. W trakcie czytania psalmów przypomina sobie o swoich rodzicach, a w nocy o nich śni.

18. Z Tabergu do samej Huskvarny (streszczenie rozdziału)

Zbudziwszy się rankiem, Nils karmi zwierzęta i wypuszcza Rödlinnę, aby mogła dojść do gospodarstwa sąsiadów. Teraz wraz z Mortenem i Dunfin kieruje się w stronę góry Taberg, tam czeka na nich całe stado. Piękna wiosenna pogoda i wyratowanie Paluszka z opresji powodują, że gęsi są radosne. Wesóło odpowiadają wszystkim napotkanym po drodze ludziom.

19. *Ogromne ptasie jezioro* (streszczenie rozdziału)

Stado Akki przebywa w rejonach jeziora Tåkern. To wielka ostoja dla tysięcy ptaków wielu gatunków. Wśród nich, w tym samym czasie co Nils, przebywał również kaczor Jarro. Był zaledwie rocznym ptakiem i przybył tu z Afryki. Pewnego wieczoru został postrzelony w pierś, leciał resztkami sił i runął na podwórko jednego z gospodarstw. Zobaczył to mały chłopczyk, zabrał go do chaty, a tam gospodyni zaopiekowała się rannym ptakiem. W gospodarstwie był też pies myśliwski Cezar i, o dziwo, ta para zaprzyjaźniła się ze sobą do tego stopnia, że stali się nierozłączni. W domu od innych zwierząt kaczor dowiedział się o planach osuszenia jeziora.

Mija kilka dni. Jarro zdrowieje, fruwa po całym domu i na razie nie ma zamiaru opuszczać ludzi. Pewnego ranka gospodyni zakłada mu na skrzydła uprzęż i każe stajennemu wyprowadzić nad jezioro. Kaczor jest zdziwiony, ale nie podejrzewa jeszcze zamiarów ludzi. Szybko przekonuje się, do czego ma posłużyć, gdy ze stada zbliżających się do łodzi kaczek zastrzelone zostają trzy. Teraz już wie, że uratowano go, aby służyć za wabik.

Przez kolejny dzień Jarro czuwa i ostrzega kaczki, aby się do niego nie zbliżały. Nagle w podpływającym do niego gnieździe widzi małego elfa – to Nils przychodzi mu z pomocą. Uwalnia go z uprzęży i kaczor odzyskuje wolność.

Trzyletni chłopczyk o imieniu Per Ola jest smutny, gdyż brakuje mu kaczora Jarro, z którym tak lubił się bawić. Prosi mamę, aby poszła z nim poszukać gęsi, ale na próżno. Mija dzień, chłopczyk jest na podwórzu sam, nikt go nie pilnuje. Wykorzystuje ten moment i udaje się nad jezioro. Wchodzi do starej łodzi, która nie jest przywiązana, gdyż nie nadaje się do użytku. Kołysze nią i już wkrótce znajduje się z dala od brzegu. Cały czas nawołuje Jarro i nie zwraca uwagi na dno wypełniające się wodą. Jarro w końcu przylatuje i próbuje mu wyjaśnić, że powinien wracać. Per Ola nie rozumie ptaka. W tej sytuacji kaczor ściąga na pomoc Nilsa, który każe chłopcu wsiadnąć do łodzi i wyruszyć w kierunku wyspy. Tymczasem ludzie zaczynają szukać dziecka, przetrząsają wszystkie miejsca, idą nad jezioro, lecz nie znajdują chłopca. Matka nie daje za wygraną, szuka synka, brodzi w wodzie, woła i nasłuchuje. Wtedy uzmysławia sobie, jak cenne dla ptaków jest jezioro. Widzi tysiące gatunków, gniazda, w których wychowują młode. Dociera do niej, jak wielką krzywdę wyrządzą przyrodzie, osuszając jezioro. Czuje, że ma to związek z zaginięciem Jarro. Szybko biegnie do domu i przekonuje męża do zmiany decyzji. Zaraz po tym uradowany decyzją pies Cezar wskazuje gospodyni drogę. Malec zostaje odnaleziony cały i zdrowy.

20. *Pani Ulvåsa* (streszczenie rozdziału)

Jest piękna noc, Paluszek śpi na jednej z wysepek na jeziorze Tåkern. W pewnej chwili budzi go plusk wody, dostrzega dwóch mężczyzn w łódce łowiących ryby. Jeden z nich wydaje się skrzatowi zamożnym rolnikiem. Obydwaj są zachwyceni pięknym jeziorem, wspaniałą okolicą.

Nagle jeden z nich, ubogi rybak, stwierdza, że największym atutem okolicy nie jest jej uroda. Zaczyna opowiadać legendę o pani Ulvåsie, która posiadała dar przepowiedania. Z legendy wynika, że największym skarbem tych okolic są prości, dobrzy ludzie, którzy zapewniają jej chwałę i zaszczyty.

21. *Tkanina dobrej roboty* (streszczenie rozdziału)

Nils, siedząc na grzbiecie Mortena, przelatuje nad Gotlandią. Widzi bogate dwupiętrowe domy, pracujących na roli wieśniaków, fabryki, kościoły, drogi. Przypomina mu to zasłyszaną legendę o drogocennej halce, która została utkana w potowie

z aksamitu, a w połowie ze zwykłego materiału. Ta część została tak pięknie ozdobiona, że wyglądała piękniej od tej ze złota. Rozmyślania i zachwyt Nilsa przerywa drobne zdarzenie – chłopcu spada z nogi drewniak. Gdy Morten zaczyna obniżać lot, Paluszek dostrzega Osę i Matsa, którzy oglądają bucik. Osa przypomina sobie wszystkie wiadomości o elfie oraz osobiste spotkanie ze skrzatem w chatce. Odwraca bucik i odczytuje napis: *Nils Holgersson z Vemminghög.*

Problematyka

Utwór przedstawia wędrowkę czternastoletniego Nilsa Holgerssona, jaką odbył wraz ze stadem dzikich gęsi. Wielka podróż na północ kraju do Laponii rozpoczyna się z chwilą, gdy zamieniony w elfa chłopiec próbuje powstrzymać domowego gąsiora przed dotarciem do stada dzikich gęsi. Uniesiony przez gąsiora, usadowiwszy się na jego grzbiecie, zupełnie nieoczekiwanie rozpoczyna kilkumiesięczną wyprawę.

Dla stuletniej przewodniczki Akki i jej stada to kolejna **wyprawa zgodna z wyznaczonym przez przyrodę rytmem pór roku**. Gęsi lecą na północ, aby w Laponii, na swym stałym miejscu założyć gniazda i wychować potomstwo, a następnie znów na zimę powrócić na południe.

Dla Mortena, pięknego domowego gąsiora, podróż wynika z chęci pokazania swych możliwości, dowiedzenia, że między nim a gęśmi nie ma różnicy. Dlatego, wzywany przez nie drwiącym tonem, odczuwa silne pragnienie przyłączenia się do stada i odbycia lotu. Z każdym dniem udomowionego gąsiora coraz bardziej pociąga przygoda, budzi się w nim ciekawość oraz chęć udowodnienia własnej wartości.

Nils rozpoczyna swą podróż zupełnie nieoczekiwanie, gdy zamieniony za karę w elfa i zupełnie zdezorientowany, próbuje powstrzymać gąsiora przed ucieczką z gospodarstwa. **Dotąd chłopiec tylko sprawiał problemy i ciągle przysparzał nowych kłopotów**, a lista skrzywdzonych przez niego zwierząt jest bardzo długa, nie wspominając o rodzicach, którzy bardzo cierpią z powodu jego złośliwego i nieznośnego zachowania. Już w trakcie pierwszego lotu na grzbiecie Mortena odczuwa wielką radość i satysfakcję, a przystosowanie się do nowych warunków nie sprawia mu trudności. Cieszy się, gdy ogląda swój region z lotu ptaka, rozpoznaje znane miejsca i poznaje nowe.

Nils odbywa swoją podróż jako Paluszek. Takie imię nadał mu Morten, aby ukryć jego ludzkie pochodzenie. Na początku jest to dla niego tylko przypadkowy lot, który może szybko się skończyć, wszystko zależy od decyzji przewodniczki Akki. Mały chłopiec jednak bardzo szybko przystosowuje się do nowej rzeczywistości i, mimo że martwi go zamiana w elfa, lot ze stadem coraz bardziej mu się podoba. Pod wpływem nowych przyjaciół i zdarzeń zmienia swoje postępowanie. Decyduje się na lot i coraz bardziej zależy mu na wspólnej z gęśmi wyprawie. Podejmuje również decyzję ze względu na Mortena, którym musi się opiekować, gdyż od tego zależy jego powrót do dawnej postaci. Jednak kolejne zdarzenia i przygody, jakie przeżywa, wymagają od niego **podejmowania szybkich i trafnych decyzji**, przez co Nils zaczyna się zmieniać. Zyskuje **nowe przyjaźnie, zdobywa doświadczenia**, a każda z przygód staje się dla niego nową lekcją. **Uczy się odpowiedzialności, bezinteresownej pomocy oraz empatii. Staje w obronie gęsi i naraża swoje życie**, walcząc z lisem Smirre. Zdany tylko na siebie, musi podejmować słuszne decyzje, od których zależy nie tylko życie jego, ale również innych zwierząt.

Dla Nilsa podróż to nie tylko lot na grzbiecie gąsiora, ale przede wszystkim droga, w trakcie której **pokonuje swoje dotychczasowe stabości i wady oraz poznaje własne możliwości i odkrywa w sobie nieznanne dotąd cechy**. Podróż całkowicie zmienia chłopca. **Uczy go rozważli, szacunku do wszystkich stworzeń, pokazuje wartość przyjaźni**. Psotny Nils szybko

pojmuje niezwykłość i odmienność sytuacji, a odnalezienie się w towarzystwie ptaków i ich akceptacja oraz pomoc dają mu olbrzymią radość i zadowolenie.

Podróż w powieści symbolizuje **nie tylko podróż-przygodę, ale również drogę życiową i przemianę wewnętrzną bohatera**. Podróż cudownie odmienia charakter chłopca.

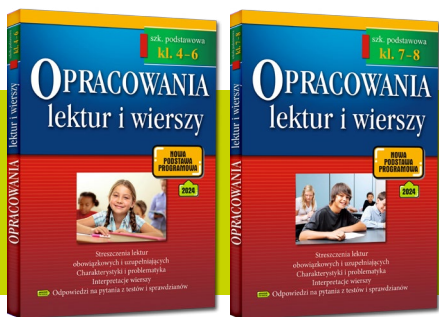
Gatunek i budowa utworu

Cudowna podróż – powieść w dwóch częściach – to utwór napisany **prozą**, w którym narrator przedstawia historię zmiany Nilsa w elfa i jego kilkumiesięczną wędrówkę wraz ze stadem gęsi. W czasie podróży bohater przeżywa liczne przygody, które są motywem głównym powieści. To **powieść podróźniczo-przygodowa z elementami baśniowymi**. Motywem baśniowym jest sama zmiana postaci bohatera, a także jego podróż, której celem jest wewnętrzna przemiana. Za dobre postępowanie i szlachetność Nils zostaje nagrodzony. Natomiast inaczej niż w baśniach są przedstawione zwierzęta – nie mówią ludzkim językiem, zachowują prawa natury, to Nils zaczyna je rozumieć i wchodzi w ich świat.

Rozdziały noszą **tytuły**, a niektóre z nich są **opatrzone datami**, które dokumentują kolejne etapy podróży. Pojawiają się również **wątki poboczne**, jak na przykład historia Osy i Matsa czy lisa Smirre.

O wszystkich zdarzeniach informuje nas **narrator trzecioosobowy. Ma on pełną wiedzę o bohaterach, o ich przeżyciach, zna ich zamiary i myśli**. Wie doskonale, jakie wydarzenia miały miejsce w przeszłości, o czym informuje, podając czas pewnych zdarzeń. Narrator w tomie II przedstawia też bardzo ważną postać – autorkę, która postanowiła opisać przygody Paluszka. W ten sposób czytelnik poznaje genezę utworu i może ją skonfrontować z informacjami dotyczącymi życia oraz twórczości pisarki.

Lektury obowiązkowe znajdziesz w książkach:

Opracowania lektur i wierszy – szkoła podstawowa klasy 4-6
Opracowania lektur i wierszy – szkoła podstawowa klasy 7-8

Kup na www.greg.pl

Autorzy:

Jakub Bączyński, Olga Gradoń, Adam Karczewski, Anna Kremiec,
Jakub Matusiak, Damian Molicki, Izabela Natódko, Agnieszka Nawrot,
Karolina Rymut-Kościelniak, Dorota Stopka, Lucyna Szary, Aldona
Szóstak, Joanna Tomasiak, Weronika Widzińska, Barbara Włodarczyk,
Maria Zagnińska, Kamila Zawadzka

Redakcja i korekta:

Agnieszka Antosiewicz, Szymon Rój, Maria Zagnińska

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B

31-979 Kraków

tel. 12 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Projekt okładki:

Grzegorz Więczkiewicz

Layout i skład:

Pracownia Register